

AL CERVELL HUMÀ NO HI HA UN LLOC FÍSIC PER A DÉU

David Bueno
i Torrens

Professor i investigador de genètica
de la Universitat de Barcelona

Espiritualitat genètica

Els humans hem tingut experiències espirituals des de l'alba de la nostra espècie, i probablement com a conseqüència d'aquest fet hem establert una gran varietat de pràctiques religioses. Segons la psicologia, l'espiritualitat implica un conjunt de sensacions i pensaments íntims difícilment verbalitzables de pertinença a un tot més gran. La religiositat, en canvi, és la pràctica de preceptes religiosos compartits, per la qual cosa és culturalment transmissible i, a diferència de l'espiritualitat, es pot ensenyar i imposar. L'espiritualitat no implica necessàriament creure en Déu ni participar en ritus religiosos, de la mateixa manera que realitzar pràctiques religioses no implica necessàriament tenir cap mena de capacitat espiritual. Malgrat que la diferència sigui clara, massa sovint es tendeix a confondre religió (o Déu) amb espiritualitat, com tan encertadament deia en Joan F. Mira a *El lloc de Déu* (AVUI, 19-5-07).

EL FET QUE ELS SENTIMENTS ESPIRITUALS i les pràctiques religioses siguin tan comuns a tots els humans planteja diverses preguntes. Representen cap avantatge adaptatiu i/o evolutiu per a la nostra espècie? Poden tenir, per tant, una base biològica? O, com discutia en Joan F. Mira a l'esmentat article, hi ha un lloc al cervell per a Déu? Per discernir si una característica, tant si és morfològica com de comportament, té una base biològica i per tant genètica, cal mesurar-la, establir-ne l'herència, identificar els gens que la determinen, esbrinar llur funció i atribuir-li un avantatge selectiu. Respecte a l'espiritualitat, hi ha tests psicològics que permeten quantificar la capacitat espiritual d'una persona valorant una característica psicològica anomenada autotranscendència, que és independent de les creences religioses o del fet que hom es declari agnòstic o ateu. Diversos treballs que inclouen l'estudi de bessons idèntics, els quals tenen el mateix genoma però que no comparteixen necessàriament el mateix ambient cultural, indiquen que l'espiritualitat és una característica hereditària innata, com un instint, i que el seu patró d'herència és complex, fet que suggereix que hi ha diversos gens implicats i que l'entorn cultural hi pot exercir una certa influència. Aquests mateixos estudis també indiquen que la religiositat, en canvi, no és innata, si no el resultat d'un aprenentatge cultural, sense cap mena d'herència genètica.

AQUESTS ESTUDIS TAMBÉ HAN PERMÉS RELACIONAR un gen anomenat VMAT2 amb la capacitat espiritual de les

JAUME BATLLE

“L'espiritualitat pot ser considerada com un efecte secundari de l'estratègia biopsicològica de supervivència de la nostra espècie, i la religiositat, com un intent de culturalitzar-la”

persones. Aquest gen presenta dues variants: la variant C predisposa a tenir sentiments espirituals, i l'A no. La funció d'aquest gen és contribuir a empaquetar dins les neurones uns determinats neurotransmissors que envien senyals entre diverses parts del cervell. Curiosament aquests neurotransmissors, entre els quals destaquen la serotonina i la dopamina, estan implicats en el desenvolupament i la funcionalitat de la consciència, la qual es defineix com la capacitat d'interpretar el món que ens envolta i a nosaltres mateixos, i inclou els pensaments, els records, els estats d'ànim i les percepcions.

ALGUN FÀRMAC COM L'ANTIDEPRESSIU PROZAC i certes drogues psicotròpiques que alteren la consciència actuen precisament a aquest nivell, sobre aquests neurotransmissors. En aquest sentit, és ben conegut que el Prozac indueix optimisme. Aquest fet suggereix un sentit evolutiu als mecanismes moleculars i neuronals responsables de l'espiritualitat: proporcionar un sentit innat de l'optimisme, que des del punt de vista psicològic es defineix com la voluntat de continuar vivint i procreant malgrat que la mort sigui, en darrer terme, inevitable. ¿I no és aquest un dels objectius de les pràctiques religioses, reconfortar els humans en els moments difícils, malgrat que també s'emprin massa sovint per mantenir un determinat *statu quo* no necessàriament just, al qual els creients s'adhereixen (o s'hi haurien d'adherir) jeràrquicament? A més, diversos estudis demostren que l'optimisme contribueix a millorar la salut i facilitar la recuperació després d'una malaltia, la qual cosa afavoreix que sobrevisquem prou temps per engendrar i criar els fills, transmetent-los així la nostra càrrega genètica. Des d'aquest punt de vista, l'espiritualitat pot ser considerada com un efecte secundari de l'estratègia biopsicològica de supervivència de la nostra espècie, i la religiositat com un intent de culturalitzar-la i institucionalitzar-la, i per tant de controlar-la.

SERIA MOLT INTERESSANT SABER QUIN PERCENTATGE de practicants de les diverses religions, i molt especialment quants dels seus líders, actuen moguts per una espiritualitat innata, amb arrels biològiques, i quants ho fan només com a conseqüència d'una cultura transmesa. Probablement ens enduríem més d'una sorpresa. “Els dissenys de Déu són inescrutables”, però les arrels biològiques de l'espiritualitat humana han començat a deixar de ser-ho. Certament, al cervell humà no hi ha un lloc físic per a Déu, però molt per a l'optimisme.

VOLTA D'HORITZÓ

Els més satisfets d'Europa

J.J. Navarro
Arisa

Avui és un dia de triomfalismes i celebracions. Com sempre, l'endemà de les eleccions, tots els partits proclamaran la seva victòria, ni que sigui recorrent a la fantasia aritmètica. Secretament, també serà un dia de recriminacions i retrets entre aquells que hagin estat menys afavorits per les urnes. L'única unanimitat es donarà a l'hora de lamentar la baixa participació, possiblement més baixa que en comicis anteriors, i així recomençaran les eternes interrogacions sobre la indiferència dels votants, que segurament duraran fins a l'inici de la propera campanya. I aquestes són les úniques certes que es poden tenir de moment, perquè aquesta crònica ha estat escrita i tramesa abans que no tanquessin els col·legis electorals, i dissortadament aquest cronista no és prou agosarat ni imaginatiu per fer una anàlisi dels resultats d'unes eleccions que encara són una incògnita.

Les eleccions haurien de ser sempre un motiu de satisfacció, però tot i així fóra assenyat posar alguns límits a l'entusiasme. No som pas els únics a sentir-lo. D'altres pobles tenen motius per sentir-se cofois de la vitalitat del seu sistema polític. Com ara Irlanda, que aquesta setmana també ha celebrat eleccions legislatives. Els irlandesos tenen motius per comptar-se entre els més satisfets d'Europa gràcies a la seva prosperitat econòmica i a la solució del conflicte d'Irlanda del Nord. Han estat aquests èxits els que han donat la victòria al partit centrista Fianna Fáil del primer ministre Bertie Ahern, que probablement repetirà mandat i que ha protagonitzat una remarcable recuperació durant els darrers dies, perquè al principi de la campanya gairebé tothom el creia un perdedor. No és que Irlanda no tingui problemes, però, com a mínim, els seus ciutadans poden sentir-se moderadament satisfets.

PROPAGANDA ELECTORAL

Teresa Pàmies

Esriptora

Mateixes sigles, mateix estil

El 17 de maig, instituit com a Dia Internacional contra la Xenofòbia, l'aleshores candidata a l'alcaldia de Barcelona Imma Mayol, incorporà una nova promesa a les del programa d'ICV-EUiA. La candidata anuncià que si era elegida alcaldesa, Barcelona “liderarà una xarxa de ciutats-refugi per als gais i lesbianes perseguits als seus

països per la seva orientació sexual”. La nova promesa, afegida a les moltes fetes en el curs de la campanya electoral per la regidora durant dues legislatures, fou oportunista i artificial en el context, inviable pel cost de la seva realització en una ciutat amb tants problemes reals i urgents, malgrat el compromís de resoldre'ls en

anteriors comicis i no plantejats pels barcelonins d'avui, ciutadans d'un país amb una Constitució que inclou entre els drets garantits per llei el respecte a l'orientació sexual. Tanmateix, la candidata reivindicava per a Barcelona el lideratge d'una xarxa de ciutats-refugi pels transgressors de normes homòfobes, ciutat on

podrien exercir el dret a viure la seva sexualitat. Però en la promesa electoral de la candidata hi figurava la reivindicació del lideratge de la virtual xarxa de ciutats-refugi o guetos per a homosexuals. Liderar el procés de transformacions socials i polítiques ha esdevingut una obsessió per als dirigents de les formaci-

ons en actiu o en hibernada, com si els líders fossin un producte de la propaganda electoral i no el resultat de l'acció organitzada de persones que supediten els seus interessos privats als d'una comunitat d'homes i dones lliures. Lliures no sols de viure la seva sexualitat, sinó també de dir el que pensen i d'actuar en consonància.